

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

JMÉNEM REPUBLIKY

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Tomáše Lichovníka a soudců Ludvíka Davida (soudce zpravodaje) a Davida Uhlíře o ústavní stížnosti stěžovatelky **M. S.**, zastoupené Mgr. Petrem Svobodou, advokátem se sídlem Dukelských hrdinů 471/29, Praha 7, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 8. 2021 sp. zn. 3 Tdo 269/2021, rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 26. 8. 2020 sp. zn. 67 To 208/2019 a rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 2. 4. 2019 sp. zn. 3 T 40/2015, za účasti **Nejvyššího soudu, Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 1**, jako účastníků řízení, a **Nejvyššího státního zastupitelství, Městského státního zastupitelství v Praze a Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 1**, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 25. 8. 2021 sp. zn. 3 Tdo 269/2021 a rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 26. 8. 2020 sp. zn. 67 To 208/2019 bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu, zaručené čl. 36 odst. 1 a čl. 39 Listiny základních práv a svobod.

II. Tato rozhodnutí se proto ruší.

III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I.

Shrnutí průběhu trestního řízení před obecnými soudy a obsahu ústavní stížnosti

1. Předmětem ústavního přezkumu se stalo rozhodování obecných soudů v trestní věci Obvodního soudu pro Prahu 1 (dále jen „nalézací soud“) sp. zn. 3 T 40/2015. V této věci byly dvě osoby, a to I. O. a M. S. (dále jen „stěžovatelka“), obžalovány pro shodný trestný čin podle § 159 odst. 1, 2 písm. b) zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů (účinného do 31. 12. 2009), a to pro maření úkolu veřejného činitele z nedbalosti. Právní kvalifikace podle dříve platného kodexu byla odůvodněna skutečností, že k činu mělo dojít v roce 1998 a bezprostředně v letech následujících.

2. Stěžovatelka byla obžalována, že jako právnička a hlavní městská matrikářka Referátu matrik a státního občanství, Odboru vnitřní správy, Magistrátu X vypracovala pro vedoucí Odboru vnitřní správy I. O. návrh rozhodnutí, posléze vydaného dne 6. 1. 1999 pod č. j. OVS 2331/98/Se v nezměněné podobě. Byla tedy obžalována za koncept správního rozhodnutí; druhá obžalovaná, O. (též „druhá obžalovaná“) za odpovědnost vedoucí zaměstnankyně za vydání rozhodnutí.

3. Z mimořádně rozsáhlé skutkové věty všech rozhodnutí obecných soudů o meritu věci lze dovodit, že po právní (nedbalostní) stránce měla podstata skutku kladeného za vinu stěžovatelce spočívat v nesprávné aplikaci dekretu č. 33/1945 Sb., o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské, a to zejména stran rodinných poměrů J. C., roz. S.. V důsledku toho bylo vydáno v roce 1999 též právně vadné osvědčení o státním občanství jmenované. V důsledku toho bylo pak příslušnými pozemkovými úřady vydáno 13 rozhodnutí, jež jsou též součástí skutkové věty a podle nichž ve vztahu k synům a dědicům jmenované, R. a K. C., rozhodnuto určitým způsobem o jejich vlastnickém vztahu k tam označeným zemědělským i jiným nemovitostem.

4. Nyní v ústavní stížnosti a v záhlaví tohoto nálezu označeným soudním rozhodnutím předcházelo opakované rozhodování jak nalézacího soudu, tak Městského soudu v Praze (dále jen „odvolací soud“). Rozsudky obou stupňů neshledaly vinu obou obžalovaných, Nejvyšší soud však k dovolání protistrany opakovaně (celkem třikrát) usnesením rušil rozsudky nižších instancí a věc jim vracel k dalšímu řízení. Nutno tu s důsledky pro výrok tohoto nálezu podotknout, že stěžovatelkou označený rozsudek nalézacího soudu ze dne 2. 4. 2016 byl mezidobí zrušen usnesením odvolacího soudu ze dne 19. 9. 2019 a pozbyl tedy účinnost

5. Ze shora citovaných rozhodnutí byla stěžovatelka uznána vinnou rozsudkem odvolacího soudu ze dne 26. 8. 2020 sp. zn. 67 To 208/2019 a bylo rozhodnuto, za nezměněného výroku o vině trestným činem maření úkolu veřejného činitele z nedbalosti, o trestu odnětí svobody stěžovatelky (i druhé obžalované) v trvání 1 dne (24 hodin) s podmíněným odkladem na zkušební dobu jednoho roku. Odvolací soud odůvodnil výrok o vině stěžovatelky jejím nesprávným právním názorem jak zde výše uvedeno; k výroku o trestu se vyjádřil tak, že roli hrála délka řízení a že šlo o naprosto ojedinělé nedbalostní vybočení obou obžalovaných z jinak řádného a bezúhonného života.

6. Nejvyšší soud, tentokrát k dovolání stěžovatelky i druhé obžalované, jejich dovolání

odmítl. Opakovaně dovodil, jako již v předchozích usneseních, vinu obou obžalovaných a k výši trestu se nevyjádřil.

7. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky a § 72 a následujících zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelka domáhala zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí obecných soudů s tvrzením, že jimi byla porušena její základní práva garantovaná v čl. 8, 10, 36, 38, 39 a 40 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

8. Stěžovatelka v ústavní stížnosti uvádí, že obvodním i městským soudem bylo opakovaně rozhodováno o zastavení trestního stíhání, resp. o plném zproštění stěžovatelky. Proti rozhodnutím městského soudu podával nejvyšší státní zástupce opakovaně dovolání, kterým Nejvyšší soud celkem třikrát vyhověl, a nedal obvodnímu ani městskému soudu prostor rozhodnout jinak, než shledat stěžovatelku vinnou. Městský soud v Praze stěžovatelce nakonec uložil trest odnětí svobody v trvání 1 dne (24 hodin), jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání jednoho roku. Stěžovatelka je přesvědčena, že zjevným cílem trestního řízení bylo vytvořit podmínky pro zrušení následných správních rozhodnutí a prosadit majetkové zájmy státu, aniž by obžalobou a následně Nejvyšším soudem byl brán sebemenší ohled na základní práva stěžovatelky.

II.

Vyjádření účastníků řízení

9. Z vyzvaných účastníků a vedlejších účastníků řízení se k ústavní stížnosti vyjádřil pouze Obvodní soud pro Prahu 1 a Nejvyšší státní zastupitelství. Nalézací soud odkázal na odůvodnění svého dřívějšího rozsudku. Nejvyšší státní zastupitelství uvedlo, že postup orgánů činných v trestním řízení byl vůči stěžovatelce ústavně souladný, nepředstavoval porušení jejích ústavně garantovaných práv a navrholo, aby byla její ústavní stížnost odmítnuta nebo zamítnuta.

10. Vzhledem k dobře známému obsahu obou vyjádření je Ústavní soud nezasílal stěžovatelce k eventuální replice

III.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

11. Ústavní soud shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v nichž byla vydána rozhodnutí napadená v ústavní stížnosti, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*). Ústavní soud rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něho nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

IV. Posouzení merita věci

12. Ústavní soud stojí se svou specifickou rolí strážce ústavnosti mimo soustavu obecných soudů a jeho úkolem není reagovat na každou nezákonnost, ale rušit ty akty orgánů veřejné moci, resp. ta soudní rozhodnutí, jejichž protiprávnost dosahuje míru protiústavnosti, znamenající porušení ústavním pořádkem garantovaných základních práv a svobod ve značné intenzitě. Doktrína přezkumu soudních rozhodnutí Ústavním soudem, založená na principu sebeomezení, nachází typové skupiny vad spočívajících například v nedostatku ústavní konformity výkladu norem podústavního práva, v aplikaci nesprávně vybrané normy či ve svévolné aplikaci normy podústavního práva, při níž je právní závěr v extrémním nesouladu se skutkovými a právními zjištěními [nález ze dne 2. 3. 2000 sp. zn. III. ÚS 269/99 (N 33/17 SbNU 235); též např. nálezy sp. zn. III. ÚS 84/94, III. ÚS 166/95, III. ÚS 269/99, Pl. ÚS 85/06, III. ÚS 3397/17 a další].

13. Interpretace postupu orgánů činných v trestním řízení je vedena také principem subsidiarity trestní represe. Sleduje se, zda nedošlo například k excesivnímu porušení zásady *ultima ratio* z hlediska nezbytnosti trestního stíhání, zda skutek, pro nějž je obviněný trestně stíhán, dosahuje alespoň spodní hranice společenské škodlivosti, zda nebylo možné řešit vzniklou situaci za pomoci norem jiných právních odvětví než trestního práva [nález ze dne 20. 2. 2014 sp. zn. III. ÚS 934/13 (N 21/72 SbNU 253; též nálezy sp. zn. IV. ÚS 469/02, I. ÚS 69/06, II. ÚS 1098/10, I. ÚS 2078/16 a další].

14. Tento náález je bezprostředně vázán předchozím náálezem Ústavního soudu ze dne 2. 5. 2023 sp. zn. III. ÚS 3296/21 ve věci druhé obžalované I. O., s nímž jej spojuje zcela převažující totožnost skutková i právní. Ústavní stížností byla napadena též rozhodnutí obecných soudů. Shodná je právní kvalifikace jednání obou obžalovaných i výše uloženého trestu. Skutková věta se převážnou měrou vztahuje, při shodných skutkových okolnostech případu, na obě obžalované. Rozdíl tu lze nalézt pouze v popisu skutku v tom směru, že jednání druhé obžalované, směřující k výsledku v podobě vydaného správního rozhodnutí, na sebe navazují: úkon první z nich byl podmínkou návazného jednání, jejich obsah (text rozhodnutí) byl však shodný. Všechny obecné soudy proto posuzovaly předmětný skutek v podstatě vcelku a stejně tak učinil i Ústavní soud v předchozím náálezu, z něhož jsou následně, z důvodů výše uvedených, citovány body 26-55.

„26. Svě závěry obvodní soud přdestřel v podstatě ve třech bodech svého rozsudku (27 – 29) na stránce a půl písemného vyhotovení. Obvodní soud vyšel z toho, že stěžovatelka nepopírá, že by vydala předmětné rozhodnutí. Ohledně závěru, že toto rozhodnutí bylo chybné, vyšel obvodní soud z výpovědi svědka P., který pracoval na Ministerstvu vnitra na úseku státního občanství od května 2003 do prosince 2014, a který uvedl, že rozhodnutí bylo chybné z důvodů procesních (když magistrát jako odvolací orgán ve správním řízení pouze mohl rozhodnutí prvního stupně zrušit a vrátit zpět se závazným právním názorem k novému projednání a rozhodnutí, neboť k vydání osvědčení nebo potvrzení o státním občanství byl příslušný pouze Úřad městské části X), i po věcné stránce, neboť J. C. byla již v době vydání tohoto rozhodnutí mrtvá, a proto nemohla složit státoobčanský slib, přičemž účinky takového rozhodnutí jsou spojeny se složením tohoto slibu. Obvodní soud poukázal na § 3 dekretu č. 33/1945 Sb., podle kterého nemůže československé státní občanství nabýt žadatel, který již zemřel, neboť nemá v okamžiku vydání rozhodnutí právní subjektivitu, a na zákon č. 40/1993 Sb., podle kterého příslušným k vydání osvědčení o státním občanství byl pouze Úřad městské části X.

27. Obvodní soud z listinných důkazů – zejména pracovních smluv, dovodil, že stěžovatelka byla v postavení veřejného činitele, za kterého se podle § 89 odst. 9 tr. zákona považuje pachatel, který je volený funkcionář nebo jiný odpovědný pracovník orgánu státní správy a samosprávy, soudu nebo jiného státního orgánu nebo příslušník ozbrojených sil nebo ozbrojeného sboru, podílející se na plnění úkolů společnosti a státu a používající přitom pravomoci, která mu byla v rámci odpovědnosti za plnění úkolů svěřena. Byla splněna i podmínka trestní odpovědnosti veřejného činitele, kdy se vyžaduje, aby trestný čin byl spáchán v souvislosti s jeho pravomocí a odpovědností. Trestný čin spáchala stěžovatelka podle obvodního soudu z nedbalosti nevědomě podle § 5 písm. b) tr. zákona, neboť nevěděla, že svým jednáním může takové porušení zákona způsobit, ač o tom vzhledem k okolnostem a ke svým osobním poměrům (a zejména ke svým odborným znalostem) vědět měla a mohla.

28. Z výše uvedeného je zřejmé, že obvodní soud ve svém rozsudku v podstatě pouze zopakoval v obžalobě uvedený popis jednání, kterého se měla stěžovatelka dopustit, nikterak se však nezabýval otázkou naplnění jednoho ze znaků objektivní stránky skutkové podstaty trestného činu podle § 159 odst. 1 tr. zákona, tedy zmaření důležitého úkolu. Předmět takového úkolu, natož pak jeho důležitost ve smyslu společenského významu, nebo významu z hlediska státu či úřadu, v němž byla stěžovatelka činná, nebyl nikterak obvodním soudem v odsuzujícím rozsudku zkoumán ani definován. Za plnění důležitého úkolu přitom nemůže být považována pouhá skutečnost, že se stěžovatelka v postavení veřejného činitele podílela na plnění úkolů společnosti a státu a vykonávala přitom pravomoc, která jí byla v rámci odpovědnosti za plnění těchto úkolů svěřena. Z odůvodnění rozsudku obvodního soudu je zřejmé, jakého konkrétního jednání se měla stěžovatelka dopustit, že se tohoto jednání dopustila v souvislosti s výkonem své pravomoci, avšak důležitost úkolu, který při výkonu své činnosti zmařila, a který by odlišoval danou situaci od běžného správního rozhodování státního úředníka, vysvětlena nebyla.

29. Nejvyšší soud v usnesení ze dne 13. 5. 2020 za takový úkol považuje povinnost stěžovatelky, dbát při rozhodování o žádosti R. C. o vrácení státního občanství jeho matce J. C. na to, aby se tak dělo v souladu s tím, co bylo účelem dekretu č. 33/1945 Sb. a institutu státního občanství se všemi právy a povinnostmi z toho vyplývajícími. Splnění tohoto úkolu, který má (bez bližšího odůvodnění) povahu důležitého úkolu, stěžovatelka podle Nejvyššího soudu posuzovaným jednáním zmařila. Ústavní soud má za to, že rozhodování veřejného činitele v souladu s právními předpisy je jeho zákonnou povinností, a případné porušení této povinnosti v rámci běžné rozhodovací činnosti samo o sobě nemůže představovat naplnění skutkové podstaty předmětného trestného činu, který se vztahuje jen na závažné případy porušení povinnosti veřejného činitele. Uvádí-li Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 31. 5. 2018, že význam a míru porušení chráněného zájmu v projednávané věci nelze bagatelizovat, neboť následkem je způsobení škody v řádu desítek milionů korun spočívající ve vydání restituovaného majetku, k čemuž by nedošlo, pokud by nebylo vydáno osvědčení o státním občanství J. C., nelze než konstatovat, že způsobená škoda, která měla být jednáním stěžovatelky způsobena, je již promítnuta do kvalifikace trestného činu, kdy stěžovatelka byla uznána vinou, že jako veřejný činitel při výkonu své pravomoci z nedbalosti zmařila splnění důležitého úkolu a způsobila takovým činem značnou škodu. Ústavní soud se ohledně otázky významu úkolu, který měly obě obviněné zmařit, shoduje se závěrem městského soudu vyjádřeným v rozsudku ze dne 19. 9. 2019, že na předmětné rozhodnutí je nahlíženo

orgány činnými v trestním řízení jako na zásadně významnější právě pro následně uplatněná majetková práva právními nástupci J. C.

30. Ústavní soud v řízení o ústavní stížnosti proti rozhodnutím vydaným v trestním řízení není oprávněn zkoumat věcnou správnost rozhodnutí vydaného stěžovatelkou, a to tím spíše, že ve věci nebyly z důvodů na straně státu vyčerpány všechny dostupné opravné prostředky, jak bude pojednáno dále. Pro danou věc je však podstatné, zda stěžovatelka při výkonu své pravomoci porušila své povinnosti tak závažným způsobem, který by naplňoval skutkovou podstatu trestného činu maření úkolu veřejného činitele z nedbalosti. Stěžovatelka v podání vysvětlení policejnímu orgánu uvedla, že si na daný případ nevzpomíná (usnesení o zahájení trestní stíhání bylo vydáno více než 15 let po vydání předmětného rozhodnutí), po seznámení s obsahem trestního spisu i podkladového materiálu včetně spisů ze správního řízení pak ve stížnosti proti usnesení o zahájení trestního stíhání vyjádřila nesouhlas s tím, že by předmětné rozhodnutí mělo být procesně a věcně nesprávné. Stěžovatelka obsáhle vysvětlila, proč považuje rozhodnutí Úřadu městské části X ze dne 10. 9. 1998 za nesprávné, proč má stanovisko Ministerstva vnitra ze dne 17. 8. 1998 č. j. VS/2-51/5403/94 za rozporné se závěry nálezu ze dne 25. 9. 1997 sp. zn. IV. ÚS 114/96 (N 114/9 SbNU 71) a zdůraznila, že jí vydané rozhodnutí bylo rozhodnutím odvolacího orgánu ve věci zjištění státního občanství, nikoli rozhodnutím ve věci vydání osvědčení o státním občanství, takové rozhodnutí mohl vydat pouze Úřad městské části pro X. Stěžovatelka taktéž uvedla, že procesní ani věcná správnost předmětného rozhodnutí nebyla až dosud nikdy nikým namítána, a to ani v průběhu jednotlivých restitučních řízení.

31. Z obsahu správního spisu Úřadu městské části X sp. zn. 4225/1998 vyplývá, že žadatel R. C. podal dne 9. 5. 1995 „žádost o pokračování v řízení o vrácení státního občanství podle § 3 a 4 dekretu presidenta republiky č. 33/1945 Sb.“. Úřad městské části X poté, co shromáždil potřebné listiny, se obrátil dne 21. 9. 1995 na Ministerstvo vnitra, civilněprávní úsek, s žádostí o posouzení celého případu. Ministerstvo vnitra odpovědělo dopisem ze dne 17. 8. 1998, že zastává stanovisko, že nelze pokračovat ve správním řízení u osoby zemřelé, resp. rozhodovat o vrácení nebo nevrácení státního občanství J. C. Ministerstvo vnitra vyšlo ze skutečnosti, že ve lhůtě od 10. 8. 1945 – 10. 2. 1956 mohly podat žádost o navrácení československého občanství pouze manželky československých státních občanů, kteří nepozbyli československé státní občanství podle § 1 odst. 1 a 2 dekretu č. 33/1945 Sb. Vzhledem k tomu, že J. C. nebyla v době podání žádosti manželkou československého státního občana, mohla podat žádost ve lhůtě, jejíž počátek byl stanoven podle § 3 dekretu č. 33/1945 Sb. s odkazem na vyhlášku č. 76/1948 Sb. dnem 16. 4. 1948. Protože J. C. podala žádost o vrácení československého státního občanství dne 7. 2. 1946, tedy před počátkem stanovené lhůty, nebylo o ní z tohoto důvodu podle Ministerstva vnitra nikdy rozhodnuto. Ministerstvo vnitra současně instruovalo Úřad městské části X, aby za situace, kdy ve správním řízení nelze pokračovat, posoudilo žádost o pokračování v řízení o vrácení státního občanství podle § 3 a 4 dekretu č. 33/1945 Sb. jako žádost o zjištění státního občanství a vydání osvědčení o státním občanství České republiky, a vydalo rozhodnutí podle § 20 a § 24 zákona č. 40/1993 Sb. Úřad městské části X se řídil názorem Ministerstva vnitra a dne 10. 9. 1998 rozhodl, že „žádosti o vydání osvědčení o státním občanství České republiky se nevyhovuje“.

32. Stěžovatelka, která přezkoumávala uvedené rozhodnutí Úřadu městské části X v odvolacím řízení, se neztotožnila s jeho závěrem, že J. C. v době, kdy podala žádost o vrácení československého státního občanství (7. 2. 1946), nebyla manželkou

československého státního občana. Tuto skutečnost dovodila stěžovatelka z toho, že manžel J. C. E. C. podal dne 26. 11. 1945 žádost za zachování občanství ve smyslu § 2 odst. 1 a 2 dekretu č. 33/1945 Sb., podle kterého osobám, spadajícím pod ustanovení § 1, které prokáží, že zůstaly věrné Československé republice, nikdy se neprovinily proti národům českému a slovenskému a buď se činně zúčastnily boje za její osvobození, nebo trpěly pod nacistickým nebo fašistickým terorem, zachovává se československé státní občanství, přičemž až do vyřízení žádosti se tyto osoby považují za československé státní občany, vydal-li jim okresní národní výbor (okresní správní komise) nebo zastupitelský úřad osvědčení o okolnostech, uvedených v předchozím odstavci. Stěžovatelka s odkazem na zápis v knize evidence žádostí ve věcech státního občanství podaných Okresnímu národnímu výboru v Jindřichově Hradci, kde je u jména E. C. na jednom řádku k poznámce „zachování čl. státního občanství“ uvedeno „vydáno žadateli 17. XI. 45“, v druhém řádku k poznámce „osvědčení dle § 2 odst. 2 dekretu“ opět „vydáno žadateli 17. XI. 45“ dovodila, že manžel J. C. E. C. ve smyslu § 2 odst. 2 dekretu č. 33/1945 Sb. žádost o zachování československého státního občanství podal, a osvědčení o okolnostech uvedených v § 2 odst. 1 mu bylo vydáno. Stěžovatelka se ve svém rozhodnutí ztotožnila s názorem žadatele, že správní řízení zahájené na základě žádosti J. C. ze dne 9. 2. 1946 není možné ukončit pouhou poznámkou ze dne 22. 10. 1947 ve spise o tom, že je dlužno žádost považovat za bezpředmětnou z důvodu dobrovolného odsunu žadatelky do Rakouské republiky. Stěžovatelka proto dospěla k závěru, že nebylo-li o řádně podané žádosti o vrácení československého státního občanství paní J. C. pravomocně rozhodnuto, byla v souladu s § 4 odst. 2 dekretu č. 33/1945 Sb. považována za československou státní občanku. Podle citovaného ustanovení dekretu žádosti, které podají manželky a nezletilé děti československých státních občanů, jest posuzovati blahovlně, a až do rozhodnutí o nich jest žadatele považovati za československé státní občany.

33. Nejvyšší soud v usnesení ze dne 13. 5. 2020 konstatuje, že stěžejním důvodem pro vedení řízení proti obviněným není jejich právní názor, nýbrž nesprávně vedené řízení, kdy rozhodly bez zjištění podstatných skutkových okolností, v důsledku čehož pak dospěly k nesprávnému právnímu názoru. S tímto závěrem se ÚS neztotožňuje. Je-li stěžovatelce vyčítáno, že neproověřila veškeré skutečnosti relevantní pro vydání rozhodnutí, je již z obsahu jejího rozhodnutí na první pohled patrné, že z hlediska nároků kladených na odůvodnění rozhodnutí správního orgánu a spolehlivě zjištěného stavu věci toto vykazuje vyšší kvalitu, než pro věc zásadní rozhodnutí Úřadu městské části X, který v tak složité a výjimečné věci (jak je taktéž zdůrazňováno Nejvyšším soudem), v níž bylo prováděno šetření dobovými listinami a byly aplikovány dříve platné i nyní účinné právní předpisy, vydal rozhodnutí v rozsahu jedné a půl stránky, z toho v části odůvodnění vztahující se k meritu věci v rozsahu 21 řádků. Ostatně o kvalitě vydaného rozhodnutí Úřadu městské části X svědčí i to, že šlo o doslovný přepis stanoviska Ministerstva vnitra ze dne 17. 8. 1998. Naopak stěžovatelkou vydané rozhodnutí netrpí nedostatkem odůvodnění, když je v něm uveden obsah prvostupňového rozhodnutí, podstata odvolacích námitek, ustanovení, podle něhož je rozhodováno, skutečnosti, které byly zjištěny ze spisu Úřadu městské části X a z provedeného šetření v Archivu hlavního města Prahy, dále následuje právní vyhodnocení a závěr o tom, že tehdejší správní řízení o zachování či vrácení československého státního občanství nebylo možné ukončit bez řádného rozhodnutí a oznámení účastníku pouhou poznámkou ve spise, tudíž byla J. C. podle § 4 odst. 2 dekretu č. 33/1945 Sb. v době své smrti státní občankou Československé republiky, neboť za jejího života nebylo o její žádosti o vrácení československého státního občanství rozhodnuto, a bylo ji tedy nutno považovat podle citovaného ustanovení

za československou státní občanku.

34. Ústavní soud souhlasí se závěrem městského soudu, vyjádřeném v rozsudku ze dne 19. 9. 2019, že ze spisového materiálu nevyplývá závěr, že by obžalované při své činnosti postupovaly nedbale bez řádného zjišťování skutkového stavu, jak je jim kladeno za vinu, neboť jejich postup nelze označit za svévolný či excesivní, když jimi provedené hodnocení zajištěných dokumentů při použití rozhodné právní úpravy, tedy především dekretu č. 33/1945 Sb., má svou logiku a jejich právní výklad, který je projevem právního názoru, nelze považovat za vyloučený. Ústavní soud se ztotožňuje s městským soudem také v tom, že ani případná nesprávnost závěrů obžalovaných jako úředních osob nemůže bez dalšího zakládat jejich trestní odpovědnost za přijatý postup a rozhodnutí.

35. Jde-li o „stanovisko“ Ministerstva vnitra, to nebylo pro stěžovatelku nikterak závazné, šlo pouze o přípis označený jako „J. C. – státní občanství – žádost o stanovisko“ reagující na žádost Úřadu městské části X o posouzení věci (adresovaný tomuto správnímu orgánu, nikoli Magistrátu X), a nebylo povinností stěžovatelky se s ním jakkoli vypořádat. Ostatně z obsahu předmětného rozhodnutí vydaného stěžovatelkou je zřejmé, že se nikterak nevymezovala proti závěru (výroku) rozhodnutí Úřadu městské části X o vydání či nevydání osvědčení o státním občanství, nýbrž se držela předmětu řízení vymezeného žadatelem, který žádal o pokračování v řízení o vrácení státního občanství podle § 3 a 4 dekretu č. 33/1945 Sb., a jeho odvolacích námitek, které směřovaly proti závěru, že v tehdy zahájeném správním řízení o vrácení státního občanství již nelze pokračovat.

36. V této souvislosti poukazuje Ústavní soud na správní řízení, vedené ve věci manžela J. C. E. C., o jehož žádosti o zachování československého státního občanství ze dne 13. 11. 1945 nebylo taktéž za jeho života rozhodnuto. Z listin založených v soudním spise vyplývá, že dne 19. 1. 1995 požádal R. C. Okresní úřad v Jindřichově Hradci o pokračování v řízení ve věci zachování státního občanství jeho otce E. C. (tak jako v nyní posuzované věci požádal dne 9. 5. 1995 u Úřadu městské části X o pokračování v řízení o vrácení státního občanství jeho matce J. C.). Dne 27. 1. 1995 mu Okresní úřad v Jindřichově Hradci sdělil, že v současné době již řízení nemůže pokračovat, a že žádost o zachování či vrácení státního občanství byla s konečnou platností vyřešena zákonem č. 34/1953 Sb. a že věc se odkládá. Dne 22. 2. 1995 pak Okresní úřad v Jindřichově Hradci dále sdělil, že nelze vést řízení o státním občanství osoby zemřelé, a že pro sebe považuje řízení za uzavřené. Žadatel se pak s odvoláním na § 50 správního řádu obrátil na Ministerstvo vnitra s žádostí, aby ve věci rozhodlo. Ministerstvo vnitra pouze sdělením ze dne 22. 2. 1996 č. j. II/s-OSOM/51/5403/95 konstatovalo, že „rozhodnutí o žádosti je pro stěžovatele nepříznivé“. Žadatel podal proti takovému postupu Ministerstva vnitra ústavní stížnost, které Ústavní soud vyhověl a nálezem sp. zn. IV. ÚS 114/1996 vyslovil, že Ministerstvu vnitra se zakazuje, aby svou nečinností pokračovalo v porušování práva zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny. Na základě tohoto nálezu Okresní úřad v Jindřichově Hradci provedl o žádosti nové řízení, žádost přitom posoudil jako žádost o zjištění státního občanství E. C. a vydání potvrzení podle § 20 a 24 zákona č. 40/1993 Sb., a rozhodnutím ze dne 6. 3. 1998 č. j. VV-288/98-Sv/124 (jehož nerespektování je taktéž stěžovatelce kladeno za vinu) žádosti nevyhověl. Proti tomuto rozhodnutí podal žadatel odvolání k Ministerstvu vnitra, které rozhodnutím ze dne 17. 6. 1998 č. j. VS/2-51/5403/94 odvolání zamítlo a napadené rozhodnutí potvrdilo. Žadatel napadl rozhodnutí Ministerstva vnitra žalobou, které Vrchní soud v Praze vyhověl a rozsudkem ze dne 19. 10. 2000 č. j. 7 A 51/98-42 napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil Ministerstvu vnitra

k dalšímu řízení s tím, že uložil Ministerstvu vnitra pokračovat v řízení o původní dekretální žádosti a postupovat tak v souladu se závazným právním názorem Ústavního soudu. Rozhodnutím Ministerstva vnitra ze dne 31. 5. 2002 č. j. VS-5403/51/2-94 byla podle § 2 odst. 1 dekretu č. 33/1945 Sb. žádost R. C. o zachování státního občanství E. C. zamítnuta. Rozklad proti tomuto rozhodnutí ministr vnitra rozhodnutím ze dne 17. 2. 2005 č. j. VS-335/RK/3-2004 zamítl a napadené rozhodnutí potvrdil. Proti tomuto rozhodnutí podal žadatel žalobu, která byla rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 11. 11. 2005 č. j. 11 Ca 82/2005-87 zamítnuta, stejně tak jako kasační stížnost proti tomuto rozsudku (rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 4. 2007 č. j. 3 As 8/2006-136). Usnesením ze dne 13. 9. 2007 sp. zn. IV. ÚS 1658/07 Ústavní soud odmítl ústavní stížnost proti uvedenému rozsudku Nejvyššího správního soudu).

37. Jakkoli tedy bylo po více než dvanácti letech soudních a správních řízení rozhodnuto, že žádost R. C. o zachování státního občanství E. C. se zamítá, je pro věc podstatné, že jak závěry rozhodnutí Okresního úřadu v Jindřichově Hradci ze dne 6. 3. 1998, tak závěry stanoviska Ministerstva vnitra ze dne 17. 8. 1998 uplatněné následně v rozhodnutí Úřadu městské části X ze dne 10. 9. 1998, že nelze v řízení o původně podané žádosti o pokračování v řízení o vrácení státního občanství pokračovat, které stěžovatelka podle Nejvyššího soudu nezákonně ignorovala, byly následně shledány Vrchním soudem jako vadné a nerespektující nálezh Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 114/1996. Ústavní soud nadto dává za pravdu městskému soudu, jenž v rozsudku ze dne 26. 8. 2020 uvedl, že obžalované neměly možnost zjistit, že bylo vydáno rozhodnutí Okresního úřadu v Jindřichově Hradci ze dne 6. 3. 1998, když uvedené rozhodnutí nebylo součástí správního spisu Úřadu městské části X, který měly k dispozici, a nebylo ani zmíněno ve stanovisku Ministerstva vnitra ze dne 17. 8. 1998, ač svým rozhodnutím ze dne 17. 6. 1998 Ministerstvo vnitra toto rozhodnutí potvrdilo a zamítlo odvolání žadatele R. C.

38. Ministerstvu vnitra přitom nic nebránilo sdělit Odboru vnitřní správy Magistrátu X či Odboru matrik Úřadu městské části X, že Okresní úřad v Jindřichově Hradci prováděl řízení o žádosti o zachování státního občanství E. C. a vydání potvrzení podle § 20 a 24 zákona č. 40/1993 Sb., a rozhodnutím ze dne 6. 3. 1998 č. j. VV-288/98-Sv/124 žádosti nevyhověl. O této skutečnosti neměl zjevně žádnou vědomost ani Odbor matrik Úřadu městské části X, který ve věci rozhodoval na prvním stupni dne 10. 9. 1998, ani Odbor vnitřní správy Magistrátu X, který rozhodoval o odvolání proti tomuto rozhodnutí dne 6. 1. 1999. Otázka státního občanství manžela J. C. E. C. byla přitom s ohledem na znění dotčených ustanovení dekretu č. 33/1945 Sb. v řízení o navrácení státního občanství J. C. otázkou klíčovou. Skutečnost, že Ministerstvo vnitra o tom, že je u Okresního úřadu v Jindřichově Hradci rozhodováno o žádosti o zachování státního občanství E. C., neinformovalo příslušné správní orgány rozhodující o žádosti o vrácení státního občanství jeho manželky, je zarážející o to více, že Ministerstvo vnitra vydalo na žádost Odboru matrik Úřadu městské části X dne 17. 8. 1998 sdělení, kterým tento úřad instruovalo, jak ve věci postupovat. Nebyla-li tedy stěžovatelka o předmětném rozhodnutí Okresního úřadu v Jindřichově Hradci informována, nelze jí klást tuto skutečnost k tíži, a to tím spíše za situace, kdy bylo Ministerstvu vnitra známo, že Odbor matrik Úřadu městské části X o žádosti o vrácení státního občanství J. C. aktuálně rozhoduje, a je pravděpodobné, že Odbor vnitřní správy Magistrátu X bude toto rozhodnutí jako odvolací orgán přezkoumávat.

39. Nejvyšší soud ve svém v pořadí třetím usnesení ze dne 13. 5. 2000 konstatuje, že i když přijme obhajobu obžalovaných, že neměly k dispozici pravomocné rozhodnutí Okresního

úřadu v Jindřichově Hradci ze dne 6. 3. 1998, nelze dospět k závěru, že by pro vydání rozhodnutí měly dostatečné podklady. S tímto závěrem se Ústavní soud neztotožňuje, stejně tak jako se závěrem Nejvyššího soudu, že i samotný procesní postup obviněných nasvědčuje tomu, že nezachovaly potřebnou míru opatrnosti. Předmětným rozhodnutím stěžovatelka jakožto vedoucí Odboru vnitřní správy Referátu matrik a státního občanství zrušila rozhodnutí Odboru matrik Úřadu městské části X ze dne 10. 9. 1998 č. j. 4225/98 a současně vydala rozhodnutí nové, podle kterého J. C. rozená S., byla v době své smrti státní občankou Československé republiky. Toto rozhodnutí, vydané podle § 59 odst. 2 správního řádu (podle kterého jsou-li pro to důvody, odvolací orgán rozhodnutí změnit nebo zrušit, jinak odvolání zamítne a rozhodnutí potvrdí), stěžovatelka dostatečně srozumitelným způsobem odůvodnila, jak bylo shora uvedeno. Postup, kterým došlo ke zrušení rozhodnutí Úřadu městské části X ze dne 10. 9. 1998 č. j. 4225/98 a vydání nového rozhodnutí, představuje v podstatě změnu napadeného rozhodnutí, což výše citované ustanovení správního řádu umožňovalo. Naopak postup, kdy odvolací orgán rozhodnutí zruší a věc vrátí správnímu orgánu, který je vydal, k novému projednání a rozhodnutí, se použije, jen pokud je to vhodnější zejména z důvodů rychlosti nebo hospodárnosti (§ 59 odst. 3 správního řádu). Ústavní soud taktéž pro danou (trestní) věc považuje za podstatné, že v dané věci by ničeho nezměnilo, kdyby stěžovatelka nevydala ve věci rozhodnutí nové, ale vrátila věc Úřadu městské části X k novému projednání a rozhodnutí, neboť ten by byl jejím právním názorem vázán (§ 59 odst. 3 správního řádu). Takový postup by byl s ohledem na znění § 20 odst. 2 věty druhé vhodnější, nicméně s ohledem na ve svém důsledku shodný výsledek řízení, jímž by bylo vydání osvědčení (potvrzení) o tom, že J. C. byla ke dni úmrtí československou státní občankou, nelze ani ve zvoleném procesním postupu stěžovatelky shledat takové nedbalé jednání při výkonu její pravomoci, které by představovalo nezachování potřebné míry opatrnosti ústící ve zmaření splnění důležitého úkolu.

40. Stěžovatelce lze přisvědčit také v tom, že nebylo jejím úkolem zkoumat, jak s daným rozhodnutím bude dále naloženo, a že takový postup by byl v rozporu s právy účastníků správního řízení, když by stěžovatelka nerozhodovala podle svého vědomí a svědomí v intencích a mezích správního řízení, ale její rozhodování by bylo předem ovlivněno hypotetickou obavou, zda by jí vydané rozhodnutí nemohlo být použito způsobem, který by v konečném důsledku mohl pro stát, který reprezentuje, vyznít negativně. Naopak závěr Nejvyššího soudu, který hovoří o potřebné míře opatrnosti a náležité míře obezřetnosti, zcela zjevně vychází z již nastalé později vzniklé situace, kdy *de facto* vytýká stěžovatelce, že svým postupem umožnila, aby byl potomkům J. C. vydán značný majetek, neboť si neuvědomila, že nejde o běžný případ, a že její rozhodnutí zasáhne nejen do práv žadatele, ale i do práv jiných subjektů. Právě to, že z pohledu Nejvyššího soudu nejde o „běžný případ“, se jako červená nit táhne linií celé věci, kdy Nejvyšší soud opakovaně konstatuje, že stěžovatelka měla postupovat v dané věci jiným než obvyklým způsobem, měla být opatrnější a obezřetnější, měla si důkladně prověřit obsah plné moci, která jí byla předložena, a z ní vyvodit, že žádost byla podána v souvislosti s uplatněním restitučních nároků, současně si měla uvědomit, že může jít o restituovaný majetek značné hodnoty, a že na základě jejího rozhodnutí mohlo dojít k následku spočívajícím v uplatnění restitučních nároků bez ohledu na jejich oprávněnost či neoprávněnost, a ke vzniku příčinného vztahu mezi jejím jednáním (vydáním rozhodnutí) a následky (restitučními nároky).

41. Tvrdí-li Nejvyšší soud, že by snad stěžovatelce z plné moci ze dne 13. 12. 1994 udělené R. C. JUDr. Petru. Haluzovi mělo být známo, že jí vydané rozhodnutí osvědčující, že J.

C. byla v době své smrti státní občankou Československé republiky, bude použito jejími potomky při uplatnění restitučního nároku, Ústavní soud má za to, že i kdyby stěžovatelka vzala na vědomí, že plná moc byla udělena mimo jiné jako speciální pro jednání ve věci restitučních nároků po rodičích žadatele, nemohla a také neměla by mít tato skutečnost vliv na její rozhodování, tím méně na to, zda rozhodne o žádosti žadatele kladně či nikoli. Jak uvedla stěžovatelka v dovolání, míra opatrnosti věnovaná konkrétní právní věci, se nemůže odvíjet od obsahu plné moci.

42. Ústavní soud konstatuje, že stěžovatelka se měla dopustit spáchání uvedeného trestného činu jako vedoucí Odboru vnitřní správy Magistrátu X, tedy jako úředník územního samosprávného celku podle § 2 odst. 4 zákona č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků a o změně některých zákonů, ve změně pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 312/2002 Sb.“). Výkon správní činnosti je definován v § 2 odst. 3 téhož zákona jako plnění úkolů v samostatné nebo přenesené působnosti územního samosprávného celku podle zvláštních právních předpisů. Ve vztahu k projednávané věci jsou podstatné povinnosti úředníka stanovené v § 16 odst. 1 tohoto zákona, zejména že je povinen dodržovat ústavní pořádek České republiky, právní předpisy a ostatní předpisy vztahující se k práci jím vykonávané, pokud s nimi byl řádně seznámen, hájit při výkonu správních činností veřejný zájem, plnit pokyny vedoucích úředníků, nejsou-li v rozporu s právními předpisy. Dále je zakotvena povinnost jednat a rozhodovat nestranně bez ohledu na své přesvědčení a zdržet se při výkonu práce všeho, co by mohlo ohrozit důvěru v nestrannost rozhodování nebo by závažným způsobem narušilo důvěryhodnost územního samosprávného celku. Podle § 16 odst. 2 písm. a) a b) zákona č. 312/2002 Sb. je úředník povinen pracovat svědomitě a řádně podle svých sil, znalostí a schopností, plně využívat pracovní doby a pracovních prostředků k vykonávání svěřených prací, a plnit kvalitně, hospodárně a včas pracovní úkoly. Pouze v rámci těchto zákonných mezí lze klást nároky na výkon pracovní činnosti úředníka. Je přitom nutno zdůraznit, že právě na úseku referátu matrik a státního občanství je rozhodováno o vydávání dokladů a osvědčování skutečností, které mají vždy závažné právní důsledky, nelze však po úřednících na tomto úseku státní správy vyžadovat, aby vždy dovozovaly, jaké následky např. i v podobě zásahu do práv jiných osob by jimi vydávaná rozhodnutí a osvědčení ve všech jednotlivých případech mohla mít.

43. Ústavní soud si nadto ze spisu Úřadu městské části X ověřil, že v dané věci nešlo o zvláštní plnou moc, nýbrž o plnou moc generální, kterou udělil R. C. JUDr. Petru Haluzovi „v rozsahu práv a povinností podle platných právních předpisů, zejména obchodního zákoníku, občanského zákoníku a jako zvláštní plnou moc pro jednání ve věci restitučních nároků...“. Ústavní soud nesouhlasí s názorem Nejvyššího soudu, že bylo povinností obviněných seznámit se s celým obsahem plné moci, postačilo zajisté, aby si ověřily, že opravňuje zmocněného advokáta k podání žádosti o pokračování v řízení o vrácení státního občanství.

44. Ústavní soud se naopak ztotožňuje se závěrem městského soudu, který v rozsudku ze dne 19. 9. 2019 konstatoval, že pro obžalované mohly být pro jejich rozhodnutí podstatné toliko okolnosti vztahující se k posouzení osobního stavu J. C. v rozhodné době, nikoli důvody, pro které bylo toto posouzení požadováno. Stejně tak je nutno přisvědčit městskému soudu, že nelze připustit, aby de facto jakýkoliv jiný právní názor, který by se posléze ukázal nesprávným, zakládal trestní odpovědnost úřední osoby, která jej v určité době učinila, a to bez ohledu na východiska, která ji k němu vedla, neboť po nikom, byť vybaveném rozhodovací pravomocí, není možno vyžadovat absolutní neomylnost, pokud

není při chybném rozhodnutí prokázán záměr či neakceptovatelný nedbalý, excesivní či svévolný přístup. Z tohoto pohledu je nutno odmítnout názor nejvyššího státního zástupce, který v dovolání proti usnesení městského soudu ze dne 13. 7. 2017 uvádí, že rezignací na trestní postih obviněných by byl dán „signál“ úředním osobám rozhodujícím o právech a povinnostech jiných, že mohou rozhodovat podle své libovůle, protože bude-li jejich rozhodnutí vadné, žádný postih jim nehrozí. Ústavní soud opakovaně upozorňuje na ústavní aspekty trestního práva jako prostředku „ultima ratio“ [např. nález ze dne 8. 11. 2001 sp. zn. IV. ÚS 564/2000 (N 169/24 SbNU 255) či nález ze dne 25. 11. 2003 sp. zn. I. ÚS 558/01 (N 136/31 SbNU 205)]. Konkrétně v nálezu ze dne 2. 6. 2005 sp. zn. IV. ÚS 469/04 (N 116/37 SbNU 489) Ústavní soud uvedl, že žádný soud nemůže přehlížet zjevnou skutečnost, že nástroje, pomocí nichž se realizuje trestněprávní ochrana, omezují základní práva či svobody, a jen důsledné respektování principu „ultima ratio“ (chápaného z ústavního hlediska) zaručuje, že takové omezení bude možno ještě považovat za přiměřené s účelem sledovaným trestním řízením (ve smyslu čl. 1 odst. 1 Ústavy a čl. 4 odst. 4 Listiny). Princip subsidiarity trestní represe přitom vyžaduje, aby stát uplatňoval prostředky trestního práva zdrženlivě, tj. především v těch případech, kde jiné právní prostředky selhávají nebo nejsou efektivní. Trestní postih má místo pouze tam, kde jiné prostředky ochrany práv fyzických a právnických osob jsou vyčerpány nebo jsou neúčinné či nevhodné.

45. Městský soud měl za nepřehlédnutelné, že trestní stíhání zjevně nebylo zahájeno za účelem odhalení pachatele trestného činu a jeho spravedlivého potrestání, ale za účelem odstranění následků stěžovatelkou vydaného rozhodnutí. Městský soud poukázal na chronologii prováděného šetření a následného vyjádření Ministerstva vnitra ze dne 4. 4. 2013, podle kterého v době vydání dotčeného rozhodnutí bylo možné řízení před správním orgánem, které bylo ukončeno rozhodnutím, obnovit (§ 62 a násl. správního řádu) ve lhůtě tří let, v současné době by bylo možné uvažovat o obnově řízení v případě existence pravomocného rozsudku o spáchání trestného činu. Městský soud upozorňuje, že ve věci byl dán podnět ke zrušení rozhodnutí mimo odvolací řízení jak Okresním úřadem v Jindřichově Hradci, tak Úřadem městské části X, Ministerstvo vnitra však nekonalo a správní lhůtu nechalo marně uplynout. Záznam o zahájení úkonů trestního řízení ze dne 9. 5. 2013 pak navazuje časově na citované vyjádření Ministerstva vnitra.

46. Uvedeným závěrům městského soudu (k nimž se Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 13. 5. 2000 nijak nevyjádřil s tím, že podstatou řízení je otázka týkající se pouze a toliko postupu obviněných) nelze než přisvědčit. Z obsahu soudního spisu je zřejmé, že mezi policejním orgánem a Ministerstvem vnitra probíhala písemná komunikace, jejímž cílem bylo (ze strany policejního orgánu) zjistit, jak ministerstvo nahlíží na správnost předmětného rozhodnutí a jemu předcházejícího řízení, a jaké kroky k nápravě po jeho vydání učinilo (dotazy ze dne 11. 2. 2013, 29. 3. 2013 a další). V odpovědi ze dne 13. 3. 2013 a 4. 4. 2013 Ministerstvo vnitra sděluje výhrady k předmětnému rozhodnutí a označuje je za zmatečné; konkrétně Ministerstvo vnitra ve zprávě ze dne 13. 5. 2013 uvádí, že „Podle zákona o státním občanství se prokazuje občanským průkazem, cestovním dokladem, osvědčením, popřípadě potvrzením o státním občanství České republiky, nebo vysvědčením o právní způsobilosti k uzavření manželství, je-li v něm údaj o státním občanství České republiky uveden. Uvedené rozhodnutí magistrátu X tak nemohlo být dokladem, kterým se prokazuje státní občanství České republiky. K vydání osvědčení o státním občanství by byl příslušný tehdejší Úřad městské části X“. Následně ve zprávě ze dne 4. 4. 2013 Ministerstvo vnitra uvádí, že „může

upozornit správní orgán, který je příslušný k vydání osvědčení, resp. potvrzení o státním občanství výše jmenované, což je v tomto případě Úřad městské části X, aby takové osvědčení, resp. potvrzení nevydával, pokud nebude zjištěn stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti“. Dále Ministerstvo vnitra sděluje, že v současné době by bylo možné uvažovat o obnově řízení v případě, že rozhodnutí ve věci bylo dosaženo trestným činem.

47. V žádosti ze dne 24. 10. 2014 policejní orgán uvádí, že ve spisu Ministerstva vnitra, který má k dispozici, se nachází nepodepsaný návrh rozhodnutí datovaný dnem 14. 4. 1999 č. j. VS/2-51/379/97, jímž se mimo odvolací řízení ruší předmětné rozhodnutí vydané stěžovatelkou, nenacházejí se v něm však výše uvedené podněty Okresního úřadu v Jindřichově Hradci ani Úřadu městské části X k zahájení mimoodvolacího řízení. Policejní orgán žádá o sdělení, z jakého důvodu nebylo připravené rozhodnutí Ministerstvem vnitra vydáno. V dopise ze dne 26. 11. 2014 a ze dne 9. 1. 2015 (k doplňujícímu dotazu policejního orgánu) Ministerstvo vnitra vysvětluje, že rozhodnutí v řízení mimo odvolací řízení nebylo vydáno, a vzhledem k výraznému časovému odstupu není možné zaujmout stanovisko k tomu, z jakého důvodu se tak nestalo. Ministerstvo vnitra opětovně opakuje, že v současné době by bylo možné uvažovat o obnově řízení v případě, že rozhodnutí ve věci bylo dosaženo trestným činem.

48. K této otázce městský soud v rozsudku ze dne 19. 9. 2019 poukazuje na skutečnost, že v nyní posuzované věci Ministerstvo vnitra ve všech svých vyjádřeních připouští jako jediný opravný prostředek obnovu řízení (v případě, že rozhodnutí ve věci bylo dosaženo trestným činem), zatímco ve věci řešené Krajským soudem v Brně pod sp. zn. 30 A 65/2013-21 aplikovalo § 156 odst. 2 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád (dále jen „zákon č. 500/2004 Sb.“), za účelem posouzení, zda potvrzení o státním občanství (potvrzení Okresního úřadu Brno-venkov ze dne 19. 3. 1999 o tom, že paní M. D., která zemřela dne 26. 9. 1949 v Brně, byla ke dni úmrtí československou státní občankou) bylo vydáno v rozporu s právními předpisy (Okresní úřad Brno-venkov neměl podle názoru Ministerstva vnitra k dispozici všechny dostupné podklady a nemohl tak vycházet ze spolehlivě zjištěného skutkového stavu věci, jak bylo normováno v zákoně č. 67/1971 Sb.). Městský soud dodává, že Ministerstvo vnitra takto rozdílně postupovalo v rozmezí dvou týdnů, kdy vyjádření policejnímu orgánu o možnosti obnovy jako jediného opravného prostředku vypravilo dne 4. 4. 2013 a v obdobné věci v rozhodnutí ze dne 19. 4. 2013 č. j. VS-512/833/2-1995 připustilo postup podle § 156 odst. 2 zákona č. 500/2004 Sb.

49. Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 13. 5. 2020 nerozporuje závěr městského soudu, že nebyly důsledně dodrženy mechanismy přezkumného řízení, podle Nejvyššího soudu však selhání mechanismu nápravy „automaticky“ nezbavuje obviněné odpovědnosti za jimi vydané rozhodnutí. Byť by v úvahu přicházelo vyvození odpovědnosti za zcela tristní postup příslušného odboru Ministerstva vnitra, nelze na uvedenou situaci uplatnit „jakýsi princip subsidiarity odpovědnosti“, přenesení odpovědnosti na nadřízený či výše postavený článek soustavy. Nejvyšší soud se k této skutečnosti vyjadřuje již dříve v usnesení ze dne 31. 8. 2018 tak, že sice v době vydání osvědčení o státním občanství nebyl, přestože k tomu byl dán podnět, využit právní institut, kterým mohlo být zrušeno předmětné rozhodnutí, resp. odstraněno pochybení obviněných, což lze označit za rezignaci státu na svá práva a povinnosti, nicméně jakákoli participace dalšího orgánu obviněné nezbavuje jejich odpovědnosti za jimi vyhotovené a vydané nezákonné rozhodnutí, samozřejmě za předpokladu, že takovéto jednání

naplňuje skutkovou podstatu trestného činu.

50. S takovým závěrem se Ústavní soud neztotožňuje. V platném právním řádu je zakotven systém opravných prostředků, které slouží právě k tomu, aby byla napravena cestou zákona vadná rozhodnutí, ať již jde o řízení civilní, trestní, či, jak je tomu v dané věci, o řízení správní. Předpokládá se tedy, že správní orgány nižších stupňů mohou rozhodnout nesprávně, a proto jsou ve správním řádu zakotveny opravné prostředky k nápravě takových rozhodnutí. Uvedený systém nelze (natožpak ze strany státních orgánů) nerespektovat a „hledat“ jiný způsob, jak dosáhnout nápravy pravomocného rozhodnutí, jehož správnost již nelze v rámci správního řízení posoudit. V případě, kdy by skutečně došlo vydáním prvostupňového správního rozhodnutí ke spáchání trestného činu, je nutno nepochybně postupovat jak cestou opravných prostředků, jsou-li pro to splněny zákonné podmínky, tak postupem podle trestního řádu. Oba tyto instituty však mají odlišný cíl: v případě správního řízení jde o nápravu vadného rozhodnutí, v případě trestního řízení o potrestání pachatele trestného činu (následná např. obnova řízení je již pouhým možným důsledkem prokazaného trestného činu).

51. Ústavní soud v této souvislosti považuje za nepřijatelný závěr Nejvyššího soudu, že bez konání obviněných by další úřední osoba (ve správním řízení) nebyla postavena do situace, že by měla cokoli řešit a napravovat pochybení obviněných. Naopak bylo povinností nadřízeného správního orgánu využít všech dostupných opravných prostředků zákonem stanoveným a předpokládaným způsobem, aby za předpokladu, že šlo o nesprávné rozhodnutí, došlo k nápravě v rámci systému opravných prostředků. Konstatoval-li tedy Nejvyšší soud, že stěžovatelka v rámci své pravomoci nevyužila všech dostupných a nabízejících se prostředků, nelze než uvést, že to byl naopak stát, zejména Ministerstvo vnitra, které nevyužilo všech dostupných zákonných prostředků k tomu, aby ke vzniklému následku nedošlo.

52. Tvrzení Nejvyššího soudu, že stěžejním důvodem pro vedení trestního řízení proti obviněným není samotný jejich právní názor, nýbrž zejména nesprávně vedené řízení, nelze považovat za přesvědčivé už jen pro zcela jednoznačně konstatovaný závěr Nejvyššího soudu, že správnost předmětného rozhodnutí je otázkou posouzení viny obviněných (přičemž Nejvyšší soud v usnesení ze dne 13. 5. 2020 uzavírá, že „obviněné postupovaly při vydání rozhodnutí z věcného hlediska vadně“), a že nemožnost nápravy v rámci trestního řízení a omezená možnost nápravy v rámci správního řízení neznamená, že ve věci nelze vyvodit důsledky trestně právního charakteru vztahující se k samotnému účinku (usnesení ze dne 23. 11. 2016). Ústavní soud naopak zastává názor, že věcná nesprávnost správního rozhodnutí, která nadto není konstatována instančně nadřízeným správním orgánem, nýbrž soudem v trestním řízení, nemůže představovat sama o sobě naplnění objektivní stránky trestného činu maření úkolu veřejného činitele z nedbalosti podle § 159 tr. zákona, a ztotožňuje se se závěrem obvodního soudu, vyjádřeném v usnesení o zastavení řízení ze dne 27. 4. 2017, že legitimita trestněprávních zásahů může být odůvodněna pouze nutností ochrany elementárních právních hodnot před činy zvláště škodlivými pro společnost, kdy neexistuje jiné řešení než trestněprávní.

53. V této souvislosti Ústavní soud odkazuje na závěry městským soudem zmíněného rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 12. 1. 2017 č. j. 30 A 65/2013-218, podle kterého „i v případě potvrzení o státním občanství se typově jedná o osvědčení – potvrzující skutečnosti, které jsou v něm uvedeny. A jak již bylo naznačeno shora, i toto potvrzení může být – ať již z jakýchkoli důvodů – vydáno v rozporu s právními předpisy osobě, která

státním občanem ve skutečnosti není či nebyla, neboť zákonem stanoveným způsobem státní občanství nikdy nenabyla anebo ho pozbyla. V takovém případě je jistě namíste zrušení potvrzení o státním občanství tak, aby bylo znemožněno tímto dokladem české či v minulosti československé státní občanství prokazovat (např. právě za účelem uplatnění nároku na vydání majetku podle restitučních právních předpisů); zrušení přitom probíhá podle § 156 odst. 2 správního řádu ... Postup podle § 156 odst. 2 správního řádu lze považovat za jakési samostatné řízení nikoli nepodobné řízení přezkumnému, které je svým charakterem dozorčím prostředkem, jehož smyslem je „napravit“ ta vyjádření, osvědčení a sdělení – tzn. jiný právní úkon, který je v rozporu s právními předpisy. To, že proti usnesení (zde: o zrušení potvrzení o státním občanství) vydanému podle § 156 odst. 2 správního řádu je přípustné odvolání a že toto usnesení, resp. rozhodnutí o odvolání proti němu, představuje rozhodnutí ve smyslu § 65 odst. 1 s. ř. s., tj. úkon správního orgánu, který zakládá, mění nebo závazně určuje práva nebo povinnosti účastníka, resp. dotčených osob a podléhá přezkoumání ve správním soudnictví, přitom bylo opakovaně judikováno...“.

54. Je tedy na správních, nikoli trestních soudech, aby provedly přezkum rozhodnutí správních orgánů (vydaných podle § 156 odst. 2 zákona č. 500/2004 Sb.) o tom, že osvědčení či potvrzení o státním občanství bylo vydáno v rozporu s právními předpisy, tedy že při vydání takového osvědčení či potvrzení o státním občanství byly porušeny právní předpisy (předmětem přezkumného správního řízení přitom není otázka zjištění státního občanství, nýbrž postup správního orgánu).

55. Nejvyšší soud v usnesení ze dne 13. 5. 2020 nahlíží na posuzovanou věc z důvodu složitosti dotčené problematiky (dekrety prezidenta republiky) jako na hraniční věc, dospívá však k závěru, že aplikují-li se na věc ustanovení o nevědomé nedbalosti, byla s ohledem „na specifikum trestného činu maření úkolu veřejného činitele z nedbalosti podle § 159 odst. 1 tr. zák.“ subjektivní stránka tohoto trestného činu ve formě nevědomé nedbalosti naplněna. Není přitom uvedeno, co je myšleno oním specifikem uvedeného trestného činu, Nejvyšší soud pouze doplňuje, že jednání v nevědomé nedbalosti podle § 16 odst. 1 písm. b) tr. zákona dopadá na situace, kdy pachatel nevěděl, že svým jednáním může porušit nebo ohrozit zájem chráněný tímto zákonem, ač o tom vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl. Konkrétní popis jednání, kterého se měla stěžovatelka dopustit, a jež mělo naplnit znaky zákonem velmi obecně vymezené skutkové podstaty trestného činu maření úkolu veřejného činitele z nedbalosti, však v nyní posuzované věci představuje pouhé hodnocení běžného rozhodovacího procesu (z pohledu správné aplikace správního řádu a zákona č. 40/1993 Sb. ať již po stránce hmotné či procesní) veřejného činitele orgánem činným v trestním řízení, který postavil trestní stíhání a odsouzení obou obviněných na základě svého právního názoru za situace, kdy, jak bylo shora uvedeno, výklad dotčené problematiky činil problém i jiným ve věci rozhodujícím správním orgánům všech stupňů, přičemž ve věci musely zasahovat i správní soudy, a nečinnost Ministerstva vnitra, postavenou právě na názoru, že v řízení o vrácení státního občanství zahájeném v roce 1945 již nelze nyní rozhodnout, musel napravit svým zásahem až Ústavní soud. K uvedenému přistupuje, že trestní řízení proti stěžovatelce bylo zahájeno téměř patnáct let poté, co vydala předmětné rozhodnutí, ačkoli jí po tuto dobu nebylo nikým výtýkáno, že by snad toto rozhodnutí, jež bylo veřejně známé, mělo být nesprávné, ani nebyly proti tomuto rozhodnutí nikým podány opravné prostředky. Po dvaceti čtyřech letech od spáchání skutku, jenž byl stěžovatelce kladen za vinu, bylo trestní řízení zakončeno odsouzením stěžovatelky k trestu odnětí svobody v délce trvání 24 hodin, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu jednoho

roku. Takový průběh trestního stíhání a zejména jeho zakončení se jeví (i s ohledem na množství spisového materiálu, jež činí přes 2500 stran) absurdním. Rozhodné pro věc však je, že jednání, které bylo stěžovatelce kladeno za vinu, nepředstavuje maření důležitého úkolu, není tedy prokázána objektivní stránka trestného činu maření úkolu veřejného činitele podle § 159 tr. zákona, a tím jeden ze znaků skutkové podstaty tohoto trestného činu. Uvedeným postupem orgánů činných v trestním řízení byla porušena zásada *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*, mající svůj odraz v čl. 39 Listiny, a vyjadřující princip zákonnosti, právní jistoty, zákazu libovůle a rovnosti před zákonem v oblasti trestního práva.“

15. Ústavní soud v nálezu sp. zn. III. ÚS 3296/21 konstatoval, že závěr obecných soudů o tom, že druhá ze stěžovatelek naplnila svým jednáním skutkovou podstatu trestného činu maření úkolu veřejného činitele z nedbalosti podle § 159 odst. 1, 2 písm. b) trestního zákona, je v extrémním rozporu s jejich skutkovými zjištěními (bod 56). Ústavní soud konstatuje nyní totéž ve vztahu ke stěžovatelce M. S.

16. V návaznosti na své konstatování Ústavní soud v bodech 56, 57 citovaného nálezu konkretizoval v rovině podústavního práva, že obecné soudy nedostály požadavkům kautel volného hodnocení důkazů podle § 2 odst. 5, 6 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů. Z toho plyne i v případě nynější stěžovatelky, na úrovni ústavní, porušení jedné z garancí spravedlivosti řízení a tedy čl. 36 odst. 1 Listiny o právu na soudní ochranu. Ústavní soud sdílí i závěr citovaného nálezu, že došlo k porušení zásady *nullum crimen sine lege* podle čl. 39 Listiny; má-li být určité specifické jednání (zde dokonce akt správního rozhodnutí) trestné, musí být pod zákonnou skutkovou podstatu subsumovatelné a nesmí se s ní míjet.

17. Ústavní soud respektuje postup předchozího nálezu, jenž šel cestou vlastní myšlenkové konstrukce a nezabýval se již dalšími námitkami stěžovatelky vyslovenými stran eventuálního promlčení trestného činu či porušení dalších zásad trestního řízení. V nynějším řízení přistupují k těmto námitkám i tvrzení o porušení osobnostních práv (čl. 10, příp. čl. 8 Listiny). Posledně uvedená tvrzení jsou vzhledem ke stavu trestního řízení předčasná.

18. Ústavní soud dovozuje též ze závěrů v citované věci, že pokračování v trestním řízení, jež je důsledkem kasačního nálezu Ústavního soudu, nevyžaduje další dokazování. Právními závěry i zde vyslovenými jsou jako nosnými důvody Městský soud v Praze jako soud odvolací i Nejvyšší soud jako soud dovolací vázány podle čl. 89 odst. 2 Ústavy.

IV. Závěr

19. Ústavní soud uzavírá, že pro porušení čl. 36 odst. 1 a čl. 39 Listiny vyhověl ústavní stížnosti a podle § 82 odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) zrušil napadená rozhodnutí odvolacího i dovolacího soudu ve vztahu ke stěžovatelce (výroky I., II. nálezu). Výrokem III. nálezu pak odmítl ústavní stížnost v jejím zbytku, v němž napadala již dříve zrušený rozsudek nalézacího soudu ze dne 2. 4. 2019 (bod 4). V tomto rozsahu šlo o návrh nepřípustný podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 18. července 2023

Tomáš Lichovník
předseda senátu